

İnsan sahiden sosyal bir hayvandır

Nereden gelir insandaki bir ağa, gruba, klana, şirkete, organizasyona ya da sosyal bir ağa bağlanma dürtüsü? Niall Ferguson 'modern kamu meydanı' olarak nitelenen internetin doğumuna kadar geçen sürede, insanlar arası 'şebekeleşme' serüveninin peşine düşüyor.

Sosyal kelimesinin bugünkü manada 'sosyal ağ'a daha bir evrilmesi başlı başına düşündürücüdür. Adına 'sosyal medya' denilen olgu elbette bir süreç olduğu kadar kökleri ilk insana kadar uzanan bir dizi antropolojik ve psikolojik sebeplerden beslenip gelir. Koronavirüs salgınının bütün dünyayı 'ağına aldığı' bir süreçte, 'şebeke' kavramı yeniden ele alınıp yorumlanacaktır ama sonuçta, 'gelişmiş ülkelerde şimdi birçok kişi hayatının uyanık geçen her saatinde internete bağlı' kalarak, dolaylı bir 'sosyal şebekeleşmenin' içinde yaşamaktadır. İnsanın, görünmez insanlar arasında, insandan kaçmadan, insan gibi yaşıyor oluşu, hiyerarşik olduğu kadar ontolojik bir göstergedir. Üstelik bu haliyle küresel güç savaşlarının bir parçasıdır da...

Nereden çıkıp gelir bu insandaki hiyerarşi ve bir ağa, şebekeye, gruba, klana, şirket, organizasyon ya da sosyal ağa bağlanma dürtüsü? Niall Ferguson 'modern kamu meydanı' olarak nitelenen internetin doğumuna kadar geçen sürede, insanlar arası 'şebekeleşme' serüveninin peşine düşüyor. 'İnsan ancak bir devletin, bir şirketin ya da dikey düzenli (hiyerarşik) benzer bir kurumun örgütlenme merdiveninde yer aldığı basamak kadar güçlü' olabiliyorsa, hele bugün 'şebeke çağında' yaşamakta isek, bu tesadüfi midir? Evrim antropologlarına göre beynimiz 'kolektif beyin' karakteri kazanmakla, homo dictyous, şebeke insanı olma ve eşsiz sinir şebekesiyle de şebeke kurmak için yaratılmış gibidir. 'Yazılı dilin icadıyla başlamak üzere bütün olup bitenler yeni teknolojilerin şebeke kurma yönündeki doğuştan gelme, kadim içgüdüyle' bağlantılıdır. Ve 19'uncu yüzyıldan itibaren de fiziki, sosyolojik gerçekliğin dışında mecazi anlamına kavuşan 'şebeke' kelimesi, bugünkü karşılığına, kentleşmeye bağlı, elektrik, su, telefon, televizyon, ulaşım, bilgisayar gibi şebekelerin örülmesiyle kolayca kavuşmuştur.

İlluminati Tarikatı'nın kurulmasından Facebook ve Twitter'ın doğuşuna kadar geçen sürede edebiyatın, felsefe ve coğrafi keşiflerin hazırlayıcı rolü ve etraflarında örülen komplo teorileriyle dolu hikâyeleri eleştirel süzgeçten geçiren Ferguson doğaya, insan tabiatına döner sıklıkla. 'Tarihin büyük bölümünde hayat hiyerarşik olmuştur', 'doğanın dayattığı ve fiziksel güç ile zihinsel yeti üzerine kurulu bir hiyerarşi hep yaşamışsa', hatta 'devletin insan doğasının öngörülebilir bir sonucu' olduğu söyleniyorsa, 'internetin köklerinde ordu-sanayi kompleksinin yatmakta oluşuna' da şaşırılmamalıdır.

İlk olarak Çin'de görülen bir virüsün bugün insanlığı sandığından ileri derecede birbirine 'bağladığı' kadar kapattığı da görüldü. Bir 'bağlanma' yöntemi olan 'şebekeleşme'nin trajik çaresizliği belki de kitaptaki görsellerde gizli. Friedrich Gratz imzalı resim 'Çin'e Karşı Set' adını taşır ve Afrika, İrlanda asıllı işçiler üzerinde, 'önyargı', 'kıskançlık' yazan briketleri 'Çin Göçü'ne karşı çekilen duvar için taşırlar. Bu yüzden belki de, koronavirüs sonrası bu tür kitapların konusu 'sosyal duvar' olacaktır.

Siena'daki, hırs, gurur ve kibri temsil eden kuleden, Fritz Lang'ın 'Manhattan gökdelenlerinin kronik eşitsizlik içindeki bir toplumun kusursuz mimari ifadesi' olmasını vurgulamak için çektiği 'Metropolis' filmine değin, bir yığın gösterge, bir 'meydan ve kule' takıntısı olan insan için, yeterince sorularla doludur. Niall Ferguson'un kitabını öne çıkaran vasıf da bu sorguculuğu olsa gerek.

MEYDAN VE KULE
Niall Ferguson
Çeviren: Nurettin Elhüseyni
Yapı Kredi Yayınları, 2020
492 sayfa, 45 TL.